

حجت‌الاسلام والمسلمین محمدباقر مشکاتی
کارشناس دینی و استاد حوزه

آیه ۱۱۲ سوره هود دستور به استقامت و پایداری پیامبر (ص) و پیروان ایشان در راه خدا می‌دهد. این آیه بر اهمیت استقامت در دین و منحرف نشدن از مسیر حق تأکید می‌کند و در تفسیر آن، نکاتی وجود دارد.

استقامت هم یک وظیفه فردی است برای پیامبر (ص) و هم یک وظیفه اجتماعی برای کسانی که به او ایمان آورده‌اند. این نشان می‌دهد که پایداری در دین باید هم در سطح فردی و هم در سطح جمعی حفظ شود. عبارت «کما امرت» همان طور که مأموریت یافته‌ای (بیانگر این نکته است که استقامت باید بر اساس دستورات و راهنمایی‌ها و رضایت خداوند باشد، نه تمایلات شخصی یا فشارهای اجتماعی. آیه تأکید می‌کند کسانی که در معیت پیامبر (ص) توبه کرده‌اند، نیز باید استقامت بورزند. این نشان می‌دهد همراهی با مؤمنان و داشتن یک جمع ایمانی، نقش مهمی در حفظ استقامت دارد.

در ادامه آیه آمده است: «وَلَا تَطْغَوْا» (و طغیان و تجاوز نکنید). و هشدار می‌دهد که حتی پس از استقامت، باید مراقب باشیم که از حدود الهی تجاوز نکنیم و به افراط و تفریط نیفتیم. پایان آیه با عبارت «إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» (خداوند به آنچه انجام می‌دهید، بیناست). تأکید می‌کند که خداوند ناظر بر اعمال ماست و استقامت ما از دید او پنهان نمی‌ماند. این آگاهی، انگیزه‌ای برای استقامت بیشتر و دوری از گناهان فراهم می‌کند. لذا این آیه از سوره هود به مسلمانان یادآوری می‌کند که استقامت در دین، پیروی از دستورات الهی، همراهی با مؤمنان و ترس از انحراف، جزو عوامل مهم در رسیدن به سعادت و رضایت خداوند است.

● رهیافتی برای سبک زندگی فردی و اجتماعی

آیه شریف ۱۱۲ سوره مبارک هود، همچون چراغی فروزان، راه هدایت و سعادت را در تمام ابعاد زندگی فردی، خانوادگی، اجتماعی و سیاسی برای یک مسلمان ترسیم می‌کند. **سطح فردی**: مهم‌ترین پیام این آیه، دعوت به استقامت در مسیر بندگی است. استقامت، صرفاً انجام عبادات به صورت مقطعی نیست، بلکه تداوم و پایداری در مسیر بندگی، حتی در مواجهه با سختی‌ها و چالش‌هاست. مؤمن باید همواره به یاد داشته باشد که «کما امرت» یعنی همان‌گونه که خداوند دستور داده است، نه آن‌گونه که میل و هوس ما می‌طلبد. این استقامت، همان «صراط مستقیم» است که در هر نماز از خداوند مسئلت می‌کنیم. «وَلَا تَطْغَوْا» هشدار است برای دوری از هرگونه تجاوز از حدود الهی، طغیان، تنها به معنای ظلم به دیگران نیست، بلکه شامل تجاوز از حدود شرعی در تمامی ابعاد زندگی، از خوردن و آشامیدن گرفته تا روابط اجتماعی و اقتصادی، می‌شود. مؤمن باید همواره مراقب باشد که در هیچ زمینه‌ای از دایره بندگی خارج نشود. توجه به مراقبت الهی، از پیام‌های فردی این آیه مبارک است: «إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ». انتهای آیه، یادآوری‌کننده این حقیقت است که خداوند ناظر بر تمام اعمال و نیت ماست. این آگاهی، باعث می‌شود مؤمن در خلوت و جلوت، مراقب رفتار و گفتار خود باشد و از انجام هرگونه عمل ناشایست خودداری کند.

ساحت خانوادگی: یک مسلمان باید در خانواده، الگویی از استقامت و پایداری در مسیر ارزش‌های اسلامی باشد. پدر و مادر باید با عمل خود، فرزندان را به استقامت در نماز، اخلاق نیکو و دوری از محرّمات تشویق کنند. خانواده‌ای که بر پایه استقامت بنا شده است، متعهد به ارزش‌های اسلامی خواهد بود. در چنین خانواده‌ای، اعضا به یکدیگر در انجام واجبات و ترک محرّمات کمک می‌کنند و در برابر مشکلات و چالش‌ها، با صبر و استقامت، راه حل‌های شرعی را جست‌وجو می‌کنند. طغیان در خانواده، می‌تواند به شکل اختلاف‌ها و نزاع‌های بی‌پایان ظاهر شود.

عرصه اجتماعی: یک مسلمان باید در جامعه، دیگران را به استقامت در مسیر حق دعوت کند. این دعوت، می‌تواند از طریق گفتار، رفتار یا انجام فعالیت‌های اجتماعی سازنده صورت گیرد. مسلمانان وظیفه دارند در برابر مظاهر طغیان در جامعه، از جمله ظلم، فساد و بی‌عدالتی، ایستادگی کنند. این مبارزه، باید با رعایت موازین شرعی و به صورت مسالمت‌آمیز صورت گیرد. استقامت در امور خیر و همکاری با دیگران در جهت رفع مشکلات جامعه اسلامی، از جمله مصادیق بارز عمل به این آیه شریف است.

صحنه سیاسی: یک مسلمان در عرصه سیاست، باید همواره به ارزش‌های اسلامی پایبند باشد و از هرگونه رفتاری که با این ارزش‌ها در تضاد است، دوری کند. حاکمان مسلمان باید در تمامی تصمیم‌های خود، عدالت و انصاف را رعایت و از هرگونه ظلم و تبعیض خودداری کنند. استقامت در برابر استکبار جهانی و دفاع از حقوق مظلومان، از جمله وظایف مهم یک مسلمان در عرصه سیاست است. استقامت، نیازمند صبر، بصیرت و توکل بر خداوند است. مؤمن باید همواره از خداوند مدد و نصرت بخواهد تا او را در این مسیر، ثابت قدم نگه دارد.

حکم سحری و اذان صبح

پرسش

آیا برای روزه گرفتن می‌توان تا پایان اذان صبح، سحری خورد؟ آیا شخصی که می‌داند اگر سحری نخورد، ممکن است به علت ضعف یا طولانی بودن روز نتواند روزه بگیرد، می‌تواند تا پایان اذان، غذا بخورد؟

پاسخ اجمالی

آیتا... العظمی خامنه‌ای
به هر حال اگر مکلف علم یا اطمینان داشته باشد که طلوع فجر شده، نمی‌تواند سحری بخورد؛ وگرنه مانع ندارد.

آیتا... العظمی سیستانی

۱. اگر یقین دارید وقت داخل شده، نمی‌توانید بخورید.
۲. می‌توانید به چهار فرسخی (۲۲ کیلومتر) بیرون شهر مسافرت کنید و روزه خود را آنجا بخورید و سپس قضا کنید.

آیتا... العظمی مکارم شیرازی

باید احتیاطاً کمی قبل از اذان صبح و کمی هم بعد از مغرب، از انجام این کارها خودداری کند تا یقین حاصل کند که تمام این مدت را روزه داشته است.

آیتا... العظمی صافی گلپایگانی

در وجوب امساک، ملاک تحقق فجر صادق است. لذا اگر شروع اذان مقارن با طلوع فجر باشد یا از اذان مؤذن وقت شناس اطمینان به دخول وقت حاصل شود، امساک واجب است و خوردن و آشامیدن جایز نیست؛ اگرچه احتمال عروض ضعف را در اثنای روز بدهد.

بررسی جلوه‌های مظلومیت و عدالت امیرالمؤمنین (ع) در گفت‌وگو با آیتا... سیدان

اول مظلوم عالم
الگوی عدالت طلبان

آمنه مستقیماً | اگرچه ماه رمضان به عنوان ماه میهمانی خدا شمرده می‌شود، اما ماه مبارک برای ما دارد و شرکت در این ضیافت همراه با نشاط باطنی، آرامش و شادی از عمق وجود است. در همین ماه، ما شیعیان به سوگ نخستین مولا و امام خود یعنی حضرت امیرالمؤمنین (ع) می‌نشینیم؛ امامی که از او به اول مظلوم عالم یاد می‌شود. در حالی که خود بزرگ‌ترین حامی و یاور مظلومان بود. درباره جلوه‌های این مظلومیت با آیتا... سید جعفر سیدان، از عالمان و استادان معارف مشهد، گفت‌وگو کرده‌ایم.

کتاب

فضایل علی (ع) را نادیده گرفتند

اما با وجود آن همه فضیلت و سجایایی که حتی دشمنان علی بن ابیطالب (ع) برای آن حضرت قائل بودند و از ایشان با صفات شجاعت و شهامت، کرامت و سخاوت و اهل علم و عمل یاد کرده‌اند و می‌دانستند نظر خدا و رسول (ص) درباره خلافت امام علی (ع) چیست، بعد از رحلت نبی مکرم اسلام (ص)، همه این کمالات و وصایا نادیده گرفته و حق امیرالمؤمنین (ع) غصب شد؛ برای همین از آن حضرت به اول مظلوم عالم یاد می‌شود.

اول مظلوم عالم

از امیرالمؤمنین امام علی (ع) به عنوان اول مظلوم عالم یاد می‌شود و گاه در سلام و تحیت به محضر ایشان عرض می‌کنیم: «السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا وَلِيَّ الرَّسُولِ أَتُكُّ أَوْلَ مَظْلُومٍ وَأَوْلَ مَنْ عَصَبَ حَقُّهُ»؛ یعنی «سلام بر تو ای ولی خدا، من گواهی می‌دهم که تو اولین مظلوم و اولین کسی هستی که حقش غصب شده است». اما اینکه چرا چنین تعبیری را درباره مولای متقیان (ع) به‌کار می‌بریم، دلایل منطقی و تاریخی متعدد دارد.

وصی پیامبر (ص) به امر خدا

با مرور و تأمل بر سیره و حیات بابرکت امیرالمؤمنین علی (ع)، ایشان را شخصیتی دارای علم و عمل، کمالات و سجایای برجسته اخلاقی همچون شجاعت، سخاوت، دانش و عدالت می‌یابیم؛ شخصیتی که بعد از وجود مقدس پیامبر ختمی مرتبت (ص)، برترین انسان عالم امکان هستند و مثل و نظیر ندارند و مهم‌تر آنکه پیامبر اکرم (ص) در همه ایام دعوت به اسلام و در تمامی نقاط عطف دوران رسالت، ایشان را به عنوان خلیفه و وصی پس از خود آن‌هم به امر و فرمان پروردگار متعال معرفی کرده‌اند.

عالم را در مقابل ذره‌ای ظلم، نمی‌خواست

عدالت طلبی و عدالت خواهی در سیره کلامی و رفتاری علی بن ابیطالب (ع) جلوه‌های بسیار دارد؛ چنان‌که از ایشان نقل شده است: «اگر همه عالم به من داده شود برای اینکه گندمی از دهان مورچه‌ای بگیرم، هرگز چنین نخواهم کرد». عدالت امام علی (ع) شامل دوست و دشمن می‌شد و در این باره هیچ‌گونه تمایز و تبعیضی قائل نمی‌شدند؛ چنان‌که هیچ مظلومی در ارتباط با ایشان خائف و ترسان نبود که ممکن است در حقش ظلمی شود و هیچ ظالمی طمع نداشت به اینکه حضرت امیر (ع) به او کمک کنند و در ظلم او شریک شوند.

علی بن ابیطالب (ع) هنوز هم مظلوم است

نکته مهم آنکه مظلومیت امیرالمؤمنین (ع) به زمان حیات ایشان محدود نشده، بلکه این مظلومیت در طول تاریخ استمرار یافته است و اگرچه اهل تحقیق و عدالت طلبان، کم‌وبیش کوشیده‌اند عظمت شان و جلالت مقام ایشان را معرفی کنند و از آن سخن‌ها بگویند، هنوز که هنوز است، حق ایشان بازگردانده نشده است و این ظلم همچنان ادامه دارد تا وقتی که آن حق الهی که خدا برای علی (ع) و اولاد طاهر ایشان در نظر گرفته است، به صاحبان اصلی آن بازگردانده شود.

انتظار امام علی (ع) از شیعیان

این‌طور نیست که امام علی (ع) چون حقشان غصب و بر وجود مبارکشان ظلم‌های بسیار روا داشته شد، سکوت کرده و انتظارات خود از شیعیان و محبان را بیان نکرده باشند، بلکه حضرت امیر (ع) از ما انتظار دارند در مسیر حق و عدالت حرکت کنیم. از اندیشه، سخن و عمل ایشان الگو و الهام بگیریم و پیروی کنیم و تلاشمان بر این باشد که در همه شئون زندگی بر مدار عدل، عمل کنیم و رضای پروردگار را در نظر بگیریم.

روشنا

پیامبر خدا (ص):
لَوْ يَعْلَمُ الْعَبْدُ مَا فِي رَمَضَانَ لَوَدَّ أَنْ يَكُونَ رَمَضَانَ السَّنَةَ.
اگر بنده ارزش ماه رمضان را بداند، آرزو می‌کند که سراسر سال، رمضان باشد.

ذکر

در انتظار حکم

سمانه رضوانی تصور کنید وارد دادگاه شده‌اید. اتفاقاً مجرم هم هستید. اصلاً ثابت شده است یا خودتان اعتراف کرده‌اید که فلان جرم را مرتکب شده‌اید و منتظر مجازات هستید. در بین جمعیت دنبال یک نفر هستید، همانی که می‌خواهد حکم بدهد مجازات این جرم شما چه خواهد بود... به اطراف نگاه می‌کنید. بعضی‌ها مثل شما مجرم‌اند و هراس و نگرانی در چشم‌هایشان موج می‌زند و بعضی‌ها آرامش دارند و لبشان به لیخند بازی می‌شود.

حتماً می‌گویید برو بابا، دادگاه کدام است؟ جرم کجاست؟ احتمالاً بادی به غیبت می‌اندازد که من اصلاً سراغ خلاف قانون نمی‌روم که سروکارم به دادگاه بیفتد. حالا فکر کن قیامت همان دادگاه است و تو با پرونده‌ای سنگین حاضر شده‌ای؛
حَاصِلًا نَقُلِي عَلَي طَهْرِي.
این طرف و آن طرف را نگاه می‌کنی. هیچ فردی حواسش به دیگری نیست و همه مشغول خودشان‌اند؛
أَنْظُرُ مَهْرَةً عَنِ يَمِينِي وَأَخْرِي عَنْ شِمَالِي إِذَ الْخَلَائِقُ فِي شَأْنِ غَيْرِ شَأْنِي لِكُلِّ أَمْرِي مِنْهُمْ يُؤَمِّنُونِي شَأْنِي يُغْنِيهِ؛
«ای سید من! همه اطمینان و اعتماد من و تمام امید و توکلم به تو و علاقه خاطر من به رحمت و لطف توست!».

غمگین و ناراحت.
وَجُوهٌ يُؤَمِّنُونَ مُسْفِرَةً ضَاكَةً مُسْتَبْشِرَةً وَ وُجُوهٌ يُؤَمِّنُونَ عَلَيَّهَا غَيْرَهُ تَرْهَقُهَا قَتْرَةٌ وَ ذَلَّةٌ.
خیلی دلم می‌خواست این تکرار حرف‌های امام سجاد (ع) در دعای ابوحمزه ثمالی برای من عین یقین و ایمان باشد. اما... نه اینکه به رحمت خدا شک کنم، نه، خطاها و گناه‌های خودم را بزرگ می‌بینم.
سَبِّدِي عَلَیْكَ مُعَوْلِي وَ مُعْتَمِدِي وَ رَجَائِي وَ تَوَكَّلِي وَ بَرَحْمَتِكَ تَعَلَّقِي
«ای سید من! همه اطمینان و اعتماد من و تمام امید و توکلم به تو و علاقه خاطر من به رحمت و لطف توست!».